

Читачі Національної наукової медичної бібліотеки України, серед яких відомі науковці, медики, представники влади, митці, залюбки занотовують свої враження у "Золотій книзі відгуків бібліотеки". Поет, журналіст, кобзар-бандурист Ярослав Черногуз залишив щирий відгук: "Хочу доземно вклонитися цим чарівним стінам медичної бібліотеки, де дихається так легко і розлого, як на рідній природі, бо тут витає шляхетний дух Терещенка, і його зберігає нинішня господиня цього закладу — чудова людина і фахівець, справжня українка Раїса Іванівна Павленко, яка згуртувала навколо себе такий же колектив. Глибоко вдячний за увагу, непідробну щирість і людяність".

Багатогранна наукова, фахова й громадська діяльність очільниці Національної наукової медичної бібліотеки України, її звитяжна праця гідно поціновані науковою медичною спільнотою, колегами та державою.

Раїса Іванівна Павленко — відмінник охорони здоров'я, заслужений працівник культури України, повний кавалер ордена княгині Ольги, має відзнаку "Знак Пошани", низку орденів, медалей, численні почесні грамоти, відзнаку Української бібліотечної асоціації "За відданість бібліотечній справі", відзнаку Українського медичного клубу "Гордість медицини України". Крім того, за особистий внесок у розвиток Польсько-українського партнерства Раїсу Іванівну нагороджено медаллю імені Єжи Москви Окружної лікарської палати м. Варшави.

Завдяки таланту організатора й особистим якостям Раїса Іванівна здобула любов і шану всього колективу. Закладені нею добрі традиції нині гідно продовжують наступники.

Щиро вітаємо Раїсу Іванівну з ювілеєм і бажаємо міцного здоров'я, бадьорості духу, довгих років у мирі й злагоді!

Список використаної літератури

1. Раїса Іванівна Павленко : біобібліографічний нарис / Нац. наук. мед. б-ка України. — Київ : Коляда О. П., 2007. — 72 с. — (Серія "Славні імена української медичної книги: медичні бібліотеки в особах, документах, бібліографії").
2. Павленко Р. І. Бібліотека у намисті слова / Р. І. Павленко, Т. А. Остапенко, Ю. Г. Віленський ; Нац. наук. мед. б-ка України. — Київ : Коляда О. П., 2018. — 286 с.
3. Славна когорта фахівців медичних бібліотек України : збірка біографічних нарисів / уклад.: С. М. Науменко, О. М. Кірішева ; наук. ред. Т. А. Остапенко ; Нац. наук. мед. б-ка України. — Київ, 2020. — С. 119—122.

Olena Kirisheva, Zinaida Khoruzha
Vocation — Library

(to the anniversary of Raisa Ivanivna Pavlenko, Director General of the National Scientific Medical Library of Ukraine (1975—2018))

On the Anniversary occasion the professional life of the Director General of the National Scientific Medical Library of Ukraine (1975—2018), Honored Worker of Culture of Ukraine, Full Holder of the Order of Princess Olga, prominent library scientist Raisa Ivanivna Pavlenko is highlighted in the article.

Keywords: Raisa Ivanivna Pavlenko; anniversary; National Scientific Medical Library of Ukraine; medical libraries network; prominent Ukrainian medics

References

1. Rayisa Ivanivna Pavlenko : biobibliografichnij naris. Seriya "Slavni imena ukrayinskoyi medichnoyi knigi: medichni biblioteki v osobah, dokumentah, bibliografii". (2007). Kyiv: Kolyada O. P.
2. Pavlenko R. I., Ostapenko T. A. & Vilenskij Yu. G. (2018). *Biblioteka u namisti slova*. Kyiv: Kolyada O. P.
3. Naumenko S. M. & Kirisheva O. M. [uklad.]. (2020). *Slavna kogorta fahivciv medichnih bibliotek Ukraini : zbirka biografichnih narisiv*. Kyiv, pp. 119—122.

Надійшла до редакції 14 грудня 2021 року

УДК 929:792.071.2(477)Кру(045)

Ірина Аврахова,

*старший науковий співробітник
відділу наукового редагування бібліографічної інформації
Книжкової палати України,
e-mail: visnyk@ukrbook.net*

Чорна сторінка української історії

(до 145-річчя від дня народження М. Крушельницької)

Трагедію Марії Крушельницької не можна порівняти із жодною іншою...

Її трагедія — абсурдна. Абсурдна, як усе, що наробиє і залишив нам у спадок сталінізм¹.

Л. Крушельницька

Марія Степанівна Крушельницька (дівоче прізвище — Слобода) увійшла в історію української культури як драматична актриса, публіцист, мемуарист, редактор і прозаїк, громадська діячка. Друкувалася в газетах "Буковина" та "Діло", альманахах, журналах

"Літературно-науковий вісник", "Нові шляхи", "Нова хата". Брала участь у виданні читанок, організації театральних гуртків і культурно-освітніх закладів. Пропагувала ідеї емансипації жінок, зокрема в альманасі "Жіноча доля" (Коломия, 1928) опуб-

¹ Крушельницька Л. Рубали ліс. Львів, 2001. С. 15.

лікувала статтю "Нова жінка", у якій виклала свої думки про новий тип жінки-українки. Та її доля є уособленням важкої долі української інтелігенції часів сталінських репресій. Адже майже вся родина Марії Крушельницької була розстріляна НКВСівцями та стала символом найжорстокішої трагедії українців.

М. Крушельницька народилася в с. Ульгівці Рава-Руського повіту на Львівщині (нині — Люблінське воєводство, Польща). Дівчинка прийшла у світ у багатодітній сім'ї поштового службовця Степана Слободи, де росло п'ятеро дітей — дві дочки та троє синів. Згодом батько почав працювати музикантом у Львівському українському театрі товариства "Руська бесіда", тому не дивно, що й Марія захопилася мистецтвом. Закінчивши українську гімназію у Львові, дівчина 1 січня 1893 р. вийшла на сцену того ж театру під псевдонімом Марія Слободівна.

Талановита молода драматична актриса виконувала головні жіночі ролі в різноманітних відомих п'єсах не тільки українських драматургів — Івана Карпенка-Карого, І. Франка, М. Старицького, а й поляка Ю. Крашевського, німців — Г. Зудермана та К. Гуцкова, росіянина Л. Толстого. Великий успіх Марії принесла роль Наталки Полтавки. Її гру відзначила видатна зірка сцени М. Заньковецька. Зворушена грою молодої акторки, подарувала їй одяг, у якому сама грала роль Наталки. З театром "Руська бесіда" М. Крушельницька об'їздила всю Галичину та Польщу.

У 23 роки Марія написала власну п'єсу на три дії — "Мачуха". Відтоді розпочала писати. Справжній хист молодої авторки до письменства засвідчила збірка оповідань під назвою "І хто ж вона була?", видана 1901 р. у Чернівцях друкарнею товариства "Руська бесіда". Широкому загалові сподобалися романтичні новели "Прощання", "Хвилі туги", "Поезія молодих її літ", "Штука". У той час Слободівна зустріла і своє кохання — талановитого літератора Антона Крушельницького, який теж тільки-но видав збірку оповідань "Пролетарі". Юнак умів надихати, запалювати пристрасно, новими ідеями, і нічого дивного в тому не було, адже в третьокурсника філософського факультету Львівського університету історію викладав сам професор М. Грушевський. Світ письменника-початківця захопив дівчину, вони спілкувалися на різні теми: історія, красне письменство, україністика,

звільнення народу. Листи Антона надоганяли Марію по різних містах, де гастролював театр "Руської бесіди": Рогатин, Стрий, Чернівці, Снятин, Кіцмань, Яворів, Станіславів.

Побралися А. Крушельницький і М. Слобода 1901 р. Одруження повністю змінило життя молодих. Того ж року 8 жовтня Марія востаннє вийшла на сцену — у драмі Л. Толстого "Влада темряви", показаної в Перемишлі, назавжди полишивши мрії про кар'єру артистки. Антін же порвав стосунки з родичами, оскільки ті не схвалювали його шлюб з акторкою, яка до всього ще й змусила чоловіка укласти в нотаріальній конторі присягу, що він допоможе здобути освіту всім молодшим братам і сестрі дружини. І Антін повністю виконав обітницю: всі Слободи здобули освіту та отримали фах попри те, що самого нащадка його заможна мати позбавила матеріальної підтримки. Їхній шлюб був щасливим, разом вони створили ідеальну родину. Життя молодого подружжя вирувало, адже відомий у краю громадський діяч і журналіст А. Крушельницький приятелював зі справжньою елітою Західної України: В. Стефаником, Л. Мартовичем, О. Кобилянською, Н. Кобринською. Був знайомий з І. Франком і став активним діячем самостійницької групи "Молода Україна" (видавав однойменний журнал у 1900—1903 рр.). Належав також до Українсько-Руської радикальної партії. Це була перша політична організація на території України, заснована 4 жовтня 1890 р. у Львові І. Франком і М. Павликом на базі радикальних молодіжних (драгоманівських) гуртків, що постали в Галичині наприкінці 1870-х під впливом ідей М. Драгоманова.

У наступні роки родина Крушельницьких мешкала в різних містах Західної України. Антін працював викладачем гімназій в Ярославі, Коломиї, Станіславові (нині — м. Івано-Франківськ), Долині, Ужгороді, Рогатині. Деякий час був директором приватних гімназій: української в м. Городенка та єврейської в Коломиї. І Марія стала спочатку щасливою дружиною, а потім і щасливою матір'ю: у них з Антоном було п'ятеро дітей. У Коломиї 1903 р. Марія народила доньку Володимирі, 12 листопада 1905 р. у Рогатині на Івано-Франківщині — сина Івана, 1906 р. у Станіславові народився син Богдан, 14 березня 1908 р. у Коломиї — Тарас, а 26 березня 1913 р. у Городенці — наймолодший Остап. Жінка повністю віддалася сім'ї, дітям, але не полишала й писати. М. Крушельницька регулярно друкувалась у повітових газетах "Буковина" та "Діло", дописувала до місцевих альманахів і журналів "Літературно-науковий вісник" та "Нова хата", її перу належить п'єса "Вона" (1911). Пліч-о-пліч із чоловіком брала активну участь у громадсько-культурній діяльності: сприяла виданню читанок для учнів сільських шкіл, влаштовувала театральні гуртки, культурно-освітні заходи.

У розпал Першої світової війни А. Крушельницького обрали бургомистром Городенки, і в його житті розпочався період політичної кар'єри. У жовтні 1918-го він став членом Української Національної Ради — західноукраїнської конституанти, що про-

голосила створення ЗУНР. У квітні—липні 1919-го працював міністром народної освіти УНР в уряді Б. Мартоса, потім деякий час — членом ради того ж міністерства. У жовтні 1919 р. на чолі педагогічної місії УНР виїхав до Відня для організації друкування підручників для національної школи. Для цього український уряд, попри тяжке військово-політичне становище, виділив близько 1 мільйона австрійських крон.

Відраження до Відня для родини Крушельницьких затягнулося на довгих сім років, адже в той час Україну роздирали на шматки, суверенітет УНР похитнувся, Польща окупувала Галичину. Крушельницькі вимушено стали емігрантами — чужинцями без документів. З'явилися борги, злидні, безвихідь. Лише на початку 1925 р. польський уряд дозволив родині повернутися на Галичину. Звісно, що роботи у Львові для Антона годі було знайти, але трапилося місце директора приватної української гімназії в Рогатині. Через деякий час з цієї посади його було звільнено, причиною став незалежний характер А. Крушельницького, який прагнув виховувати національно свідому молодь, боровся за вдосконалення шкільних програм і методів навчання.

Наприкінці 1928 р. Крушельницькі повернулися до Львова. Польська влада заборонила Антону займатися педагогічною діяльністю, тому 15 січня 1929-го він заснував видавничу спілку "Нові шляхи" та однойменний журнал. Серед організаторів спілки була й Марія та старший син Іван. Об'єднання ставило за мету видавати журнали, часописи, книги, організувати й утримувати читальні, клуби, бібліотеки, влаштовувати лекції, вистави, а також виділяти стипендії й матеріальну допомогу для наукових і артистичних студій, премії за наукові, мистецькі та літературні праці.

Марія Степанівна активно допомагала чоловікові-видавцеві. Вона особисто редагувала фундаментальні позапартійні журнали — "Нові шляхи" (1929—1933) та "Критика" (1933). У 1929 р. М. Крушельницька видрукувала в часопису "Нові шляхи" тривожну статтю "З думок. На дні душі". "На дні душі в мене криються скарби. Неоціненні. Я бережу їх перед очима людей, що ті мої скарби міряли б своєю мірою, обезцінювали б... Я бережу їх на дні душі, бо тільки тоді вони мої, тоді їх блиск радує очі і гріє серце серед холоду щоденного життя... Та бувають хвилини, що заворушиться у душі, не містяться тоді вони на дні й насилу рвуться на світло денне... Несмілою рукою розгортаю їх і ставлю перед очі своїх друзів та дивлюся, як вони приймуть ті мої скарби не в шовком вистелених скриньочках, а в простих, невибагливих обгортках..."¹ — писала Марія.

Крушельницькі, назбиравши перші вільні для родини кошти, почали активно займатися благодійною діяльністю. Так, для бідних письменників і студентів Львова відкрили їдальню "Громадська харчівня",

де можна було "за дріб'язок" поїсти, випалити цигарку, зіграти партію в шахи та обговорити з колегами останні новини. Також підтримували матеріально політичних в'язнів.

І в той час польська влада розпочала переслідувати мало не всіх дорослих членів їхньої родини. Після повернення з Відня до окупованої поляками Галичини Крушельницькі, як і багато українських інтелігентів того часу, з симпатією поставилися до більшовицької політики українізації. Адже в 1920-х рр. у Радянській Україні розпочалося бурхливе відродження українства у всіх сферах культурного життя. Галицька інтелігенція поклала великі надії на Велику Україну. Антін листувався з українськими діячами культури, письменниками, науковцями. Після Першої світової війни в Західній Україні панувала атмосфера нетерпимості й переслідування української інтелігенції з боку польської адміністрації. А. Крушельницького цькували й звинувачували в непослідовності, оскільки він почав виступати пропагандистом та ідеологом радянізації у Східній Галичині. Окрім того, налагодив контакти з посольством СРСР у Польщі, а його твори (романи "Рубають ліс", "Гомін Галицької землі, 1918—1919") було видано в УСРР. Крушельницькі неодноразово виїжджали на відпочинок усією родиною в товаристві радянського консула у Львові Ю. Лапчинського. Польська влада посилювала репресії, у їхній квартирі почастишали обшуки. Проблематично було знайти роботу старшому синові, який активно працював як мистецький і літературний критик, перекладач. Тому великою радістю для родини стало те, що 1932 р. Іван і донька Володимира виїхали до УСРР, де отримали престижну роботу. Їхньому переїзду до Харкова посприяв Г. Радченко — консул Консульського відділу Наркомату закордонних справ СРСР у Львові, з яким Крушельницькі познайомилися під час відпочинку в Карпатах поблизу Коломиї влітку 1932 р. І справді, у Радянській Україні 30-річна випусниця Віденського медінституту Володимира Крушельницька швидко влаштувалася на роботу в Інститут венерології та дерматології, за рік навіть написала та захистила кандидатську дисертацію. А поет, художник, драматург, декоратор, мистецтвознавець Іван Крушельницький дістав посаду наукового співробітника Інституту матеріальної культури, де досліджував західноукраїнське мистецтво.

Того самого року у Львові польська влада закрила журнал "Нові шляхи" за прорадянську позицію, а А. Крушельницького 28 вересня було ув'язнено в тюрмі "Бригідки". Після звільнення 1933 р. він заснував журнал "Критика", однак уже після виходу 4-го номера часопис було заборонено. Ситуація ставала безнадійною — попереду лише безробіття. Родина опинилася перед вибором: їхати або до Канади, або "на Велику Україну". М. Крушельницька була прихильницею переїзду до Канади, адже звідти завжди можна було навідатися до Галичини, а з Радянського Союзу дороги назад не було. Однак комуністична агітація зробила свою справу. Перекону-

¹ Крушельницька Л. Рубали ліс. Львів, 2001. С. 18—19.

вали й радянські консули Ю. Лапчинський та Г. Радченко, і Крушельницькі, прийнявши запрошення більшовицького уряду, все-таки обрали еміграцію до Радянської України.

У травні 1934 р. Антін і Марія разом із родинним заступником залишили Львів та переїхали до Харкова, прийнявши радянське громадянство. А. Крушельницький дістав посаду в редакції "Української радянської енциклопедії". Утім, Харків — тодішня столиця червоної УСРР — зустрів їх ворожо. Замість обіцяного просвітництва галичанам, аби не померти від голоду, довелося перебиватися тимчасовими принизливими підробітками. Незважаючи на побутові труднощі, працювали всі. А. Крушельницький поринув у літературну працю — писав повість. Невістка Стефа передрукувала його твори. Тарас займався перекладацькою роботою, у той період він майже повністю переклав німецькою мовою книгу українського письменника Г. Коцюби. Продовжувала писати та виступала в періодичній пресі на педагогічні теми й Марія Степанівна. Проте тоді Крушельницькі ще не підозрювали, що всі репатріанти перебувають під наглядом радянських спецслужб. Ілюзії розвіялися за якихось пів року, коли сім'я колишнього міністра УНР потрапила в лещата сталінської репресивної машини, ставши зручним об'єктом показового покарання.

Сім'я жила в Будинку письменників "Слово" на вулиці Чернишевського. Однак свої речі Крушельницькі так і не встигли розпакувати — напередодні жовтневих свят розпочалися арешти. Цей Будинок письменників, за свідченням І. Багряного, заарештованого 1932 р., згодом дістав назву "Крематорій", оскільки до 1938-го було репресовано мешканців сорока квартир із шістдесяті восьми. Крушельницькі стали одними з перших арештованих сімей цього недоброго будинку. Доля всієї родини склалася трагічно. Першими забрали Івана й Тараса. Далі надійшла черга Антона Крушельницького, а там і Богдана, Остапа та Володимири. Усіх було звинувачено в контрреволюційно-терористичній діяльності. Справу А. Крушельницького, який заради порятунку дітей під тортурами зізнався в усіх мислимих і немислимих гріхах, відправили на дорозслідування. А його синів Івана (поета, перекладача, літературного критика, графіка, мистецтвознавця) і Тараса (письменника-сатирика, перекладача, скрипаля, активного діяча скаутської організації "Пласт") розстріляли 17 грудня 1934 р. у підвалах київського Жовтневого палацу разом із групою харківських письменників (28 осіб). Серед розстріляних були Григорій Косинка, К. Буревій, О. Влизько, Д. Фальківський.

Марія Степанівна Крушельницька не витримала арешту своїх близьких. Її розпач був таким глибоким, що вона втратила мову. Померла письменниця і громадська діячка 28 серпня 1935 р. самотньою в лікарні Харкова від хвороби серця. Могилу її знищено.

А. Крушельницького засудили на 10 років таборів суворого режиму з конфіскацією майна та заслали на Соловки. По п'ять років таборів дістали

донька Володимира (лікар-дерматовенеролог, публіцист, громадсько-культурна діячка) та сини Остап (дослідник кіномистецтва та журналіст) і Богдан (економіст і педагог) Крушельницькі. Однак згодом вироки переглянули, і страшного дня 3 листопада 1937-го з нагоди 20-річчя Великої Жовтневої революції Крушельницьких у числі 1825 в'язнів Соловецької тюрми особливого призначення розстріляли в карельському урочищі Сандармох.

Під жорна сталінських репресій потрапили й радянські консули у Львові, з якими спілкувалися Крушельницькі. Г. Радченко, який видав родині Крушельницьких візи на в'їзд до СРСР, був засуджений за сприяння "терористам, що їхали для організації терористичних актів над відповідальними керівниками Радянської влади". Він помер на Колімі 1940 р. А його попередник Ю. Лапчинський, з яким Крушельницькі мали дружні стосунки, їздили на відпочинок, вечеряли у львівських ресторанах, був розстріляний на Колімі 13 березня 1938 р.

Вирватися з пащі того страшного Молоха вдалося онуці М. Крушельницької — Ларисі. Шестирічну дівчинку разом із 19-річною Наталею, дружиною Богдана, і трохи старшою Стефою з немовлям на руках, дружиною Тараса, вивезли до Курська. Наталю, коли їй виповнився 21 рік, заарештували за доносом і відіслали в табори як "ворога народу". Стефа з донькою прожила в Курську ще сім років і тільки під час війни зуміла повернутися до батьків у Львів. І лише маленьку Ларису завдяки надзусиллям її мами Галини вдалося через два роки вивезти з Радянського Союзу назад до Львова. Галина Крушельницька разом із донькою врятувалися дивом. Коли родина через утиски в Польщі переїхала до Харкова, Галина затрималася у Львові ще на пів року в очікуванні операції. Після арешту 1934 р. усієї родини Галина почала шукати доньку через Міжнародний Червоний Хрест. Вона звернулася до вдови польського маршала Ю. Пілсудського, яка влаштувала їй зустріч у Женеві з К. Пешковою — головою радянського Червоного Хреста. К. Пешкова, яка врятувала не одну дитину в Радянському Союзі, й знайшла дівчинку в Курську. А потім ще чотири місяці переховувала і лікувала хвору та виснажену від голоду Ларису у своїй московській квартирі й сама нелегально перевезла дівчинку до Варшави та попросила Г. Крушельницьку не повідомляти про це в пресі.

Лариса Іванівна Крушельницька описала трагічну долю своєї родини у спогадах, які розпочала писати в 1990-х рр. Її книгу "Рубали ліс" уже перевидано втретє. Назву запозичила й перефразувала з роману діда — Антона Крушельницького, але надала їй зовсім іншого змісту. Відвідавши 1989 р. на Соловках місце страти тисяч в'язнів ГУЛАГу, серед яких була і її родина, Лариса Іванівна написала: "Бідні знищені душі! Справді зрубали найкращий, наймогутніший ліс, дошенту зрубали, а залишили "щепки"..."².

² Крушельницька Л. Рубали ліс. Львів, 2001. С. 95.

Список використаної літератури

1. *Карамаш С.* Знищення родини Крушельницьких / С. Карамаш // Скарбниця документальної пам'яті : зб. наук. пр., вип. 1 / за ред. С. Ю. Карамаша. — Київ : КММ, 2006. — 124 с.
2. *Крушельницька Л. І.* Рубали ліс... (Спогади галичанки) / Л. І. Крушельницька. — Львів : [б. в.], 2001. — 260 с.
3. *Морозюк В. К.* Пом'яник-2 / Морозюк Володимир Карпович. — Івано-Франківськ : Тіповіт, 2006. — С. 162.
4. *Чарнецький С.* Нарис історії українського театру в Галичині : вибране / Степан Чарнецький. — Львів : накл. фонду "Учітеся, брати мої", 1934. — С. 124.
5. *Герасимова Г.* Крушельницька Марія Степанівна / Г. Герасимова // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]. — Київ, 2009. — Т. 5 : Кон — Кю. — С. 423.
6. *Громова В.* Марія Слободівна — акторка і письменниця / Громова В., Дубина М. // Український театр. — 1987. — № 5. — С. 8—11.
7. *Качкан В.* Визволення... смертю. (Ще одна постать у терновім вінку: Марія Крушельницька) / В. Качкан // Українознавство. — 2003. — № 4. — С. 46—53.
8. *Качкан В.* Ще одна постать на українській Голгофі (повернення Марії Крушельницької) / В. Качкан // Етнос і культура. — 2005/2006. — № 2/3. — С. 124—133.
9. *Качкан В.* Ще одна постать в українській Голгофі : (повернення Марії Крушельницької) / В. Качкан // Бойківщина : наук. зб. — Дрогобич, 2007. — Т. 3. — С. 337—346.
10. *Крушельницька Л.* Крушельницька Марія Степанівна / Л. Крушельницька // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.]. — Київ, 2014. — Т. 15 : Кот — Куз. — 711 с.
11. *Погребенник Ф.* Життя і смерть Марії Слободівни / Ф. Погребенник // Дзвін. — 1990. — № 1. — С. 4.

Надійшла до редакції 10 грудня 2021 року

Показчик статей і матеріалів, опублікованих у журналі за 2021 рік

СТОРИНКА ШЕФ-РЕДАКТОРА

<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Видатні лідери Сходу, які перемогли бідність і корупцію	8	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Останній гетьман України Павло Скоропадський	9	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Парадигми глобальної стратегії США — концепції глобалізації та глобальної нестабільності	6, 7	3, 3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Проблеми Книжкової палати України — 2021 рік	5	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Щоб вийти з хаосу, країні потрібно призвати на службу Інтелект	12	3

КНИГОЗНАВСТВО. ВИДАВНИЧА СПРАВА

<i>БОНДАР Ю., ШПАК В.</i> Видавнича програма: комунікаційний місток і маркетингова стратегія	4	3
<i>БУРЯК С.</i> Книговидавнича діяльність сучасної України: стан, тенденції та перспективи розвитку	1	10
<i>БУРЯК С., ЧЕРНЯК Г.</i> Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2020 року	5	7
<i>ГУЦОЛ Г., ДОЯР Л.</i> Державний бібліографічний показник "Літопис журнальних статей": історія, сьогодення та перспективи розвитку (85-й річниця видання присвячується)	3	14
<i>ДВОРНИК А.</i> Дослідження тематичної спрямованості публікацій у науковій періодиці України 2020 року за розділами УДК: аналітичний огляд (за матеріалами бази даних державної бібліографії "Літопис журнальних статей")	12	6
<i>ДЗЮБА О., ТАТАРІНОВА Л.</i> Музичний самвидав	7	9
<i>ЖИГУН Т., УСТІННИКОВА Т.</i> Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2020 році	5	15
<i>МИЛЬЧЕНКО Л.</i> Історія та сучасний стан видань шрифтом Брайля в Україні й за кордоном	11	8
<i>ОНИЩУК М.</i> Книгоіндустрія в Німеччині	6	18
<i>ОНИЩУК М.</i> Польща: історія та тенденції розвитку індустрії книги	4	10
<i>ОНИЩУК М., ТАТАРІНОВА Л.</i> 2019: найуспішніший рік для книговидання перед пандемією COVID-19	2	10
<i>ОНИЩУК М., ТАТАРІНОВА Л.</i> Деякі тенденції книгодрукування та книгорозповсюдження у світі в умовах пандемії COVID-19	9	6
<i>ОЧЕРЕТЯНА Л.</i> Книги України у дзеркалі державної бібліографії (за матеріалами бази даних державної бібліографії "Літопис книг" за 2020 р.)	6	11
<i>Періодичні та продовжувані видання, випуск яких розпочато у 2021 році (за матеріалами надходжень обов'язкових примірників у Книжкову палату України)</i>	12	12
<i>ПОГОРЕЛОВСЬКА І.</i> Ідентифікація серіальних видань у системі ISSN: національний досвід і міжнародна практика	4	15
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Аналіз ситуації у книговиданні та ціноутворенні: досвід Німеччини	9	10
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Книготорговельна бібліографія Німеччини	2	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Книготорговельна бібліографія США	1	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Книжкова індустрія Франції	10	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Перехід із галактики Гутенберга в галактику Цукерберга	3	3
<i>СЕНЧЕНКО М.</i> Цифрова платформа книжкової індустрії	11	3
<i>ТАТАРІНОВА Л.</i> Видавнича справа у Великій Британії	3	7
<i>ТАТАРІНОВА Л.</i> Особливості книговидання у Франції	6	26